

## Rybactwo

### • Historia

Historia hodowli ryb na obszarze ŚRLGD sięga początków państwowości polskiej. Uważa się, iż Ojcowie Cystersi pierwsi wprowadzili chów i hodowlę ryb w stawach na terenie Polski, a także na naszym obszarze.

Na obszarze ŚRLGD można wyodrębnić dwa skupiska chowu i hodowli ryb: obszar Fałkowa, Rudy Malenieckiej i Radkowa oraz obszar Nagłowic i Oksy.

W północnej części obszaru ŚRLGD rozwój na szeroką skalę gospodarki rybackiej zawdzięcza się Felicjanowi Jankowskiemu, wybitnemu działaczowi gospodarczemu, który nabył dobra Rudy Malenieckiej w 1900 roku i główny nacisk położył na wykorzystanie tych terenów do intensywnej hodowli ryb. Ogłosił konkurs na utworzenie placówki ichtiologicznej i kierowanie nią. Ogłoszeniem tym zainteresował się docent Franciszek Staff, biolog znany na skalę europejską, wykładowca biologii i hodowli ryb na Studium Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W dniu 8 listopada 1912 roku obaj panowie podpisali porozumienie i ogłosili utworzenie **Stacji Doświadczalnej Rybackiej w Rudzie Malenieckiej** – pierwszej tego typu placówki naukowej na ziemiach polskich. W placówce prowadzono intensywne doświadczalnictwo i badania w zakresie hodowli ryb karpiowatych. W 1918 r. Staff wrócił do Warszawy i objął docenturę Katedry Rybactwa SGGW. Był to początek tej uczelni powołanej do życia poprzez działaczy Towarzystw Kursów Naukowych. Nowe obowiązki nie pozwalały mu na pobyt w Rudzie Malenieckiej, ale ranga stacji rosła, bo stała się poligonem doświadczalnym tej młodej uczelni. Pracowały tam coraz liczniejsze grupy naukowców i studentów. W 1920 r. Staff uzyskał stopień profesora i został dziekanem Wydziału Rolniczego SGGW. Stacja w Rudzie Malenieckiej formalnie zakończyła działalność w 1921 r. W tym samym roku prof. Staff powołał do życia Związek Selekcji i Hodowli Karpia Rasy Polskiej, który kontynuował rozpoczęte przez Staffa prace naukowo – doświadczalne w dziedzinie rybactwa śródlądowego na 12 obiektach rybackich w Polsce, w tym w Rudzie Malenieckiej na powierzchni 350 morgów stawów. Prowadzono tam badania w zakresie hodowli karpia, obsady stawów, żywienia ryb i doskonalenia pogłowia. Jednym z tych obiektów były stawy w Rudzie Malenieckiej objęte naukowym dozorem do roku 1939. To tutaj wyhodowano odmianę „**Karpia Królewskiego**”, wpisaną w dniu 19 listopada 2009 roku na Listę Produktów Tradycyjnych prowadzoną przez MRiRW.

Związek prace doświadczalno – badawcze nadzorowane przez SGGW prowadził do końca II Rzeczypospolitej. Po walce obronnej 6 września 1939 r. Niemcy spalili całą dokumentację prac Związku na miejscowych stawach i wyposażenie Rybakówki. Budynek szczęśliwie ocalał. Na jego froncie od 2008 r. widnieje tablica upamiętniająca dorobek Stacji i prof. Staffa.

We wrześniu 2012 roku w 100 rocznicę powstania Stacji Doświadczalnej Rybackiej w Rudzie Malenieckiej przed budynkiem szkoły w Rudzie Malenieckiej został odsłonięty Pomnik Karpia, zaprojektowany przez miejscową artystkę - panią Agnieszkę Rybicką - Nalewczyńską.

Dwa lata później dzięki inicjatywie właścicieli Gospodarstwa Rybackiego w Rudzie Malenieckiej, w budynku stacji powstała muzealna placówka - **Izba Tradycji imienia profesora Franciszka Staffa**. Wraz ze ścieżką edukacyjną wokół stawów hodowlanych stanowi świetny cel wycieczek dla młodzieży i dorosłych. Dzięki obecnym właścicielom Gospodarstwa Rybackiego "Ruda Maleniecka": Monice Grzegorzcyk, Ryszardowi Sidorowi, Krzysztofowi Jerczyńskiemu, Markowi Łubowskiemu i Janowi Kolanko obiekt, w którym 102 lata temu powstała Stacja Doświadczalna Rybacka, dostał nowe życie. Udało się to dzięki współpracy z Lokalną Grupą Rybacką "Między Nidą a Pilicą", która pomogła pozyskać fundusze z Unii Europejskiej. Budynek „Rybakówki” przeszedł całkowitą renowację. We wnętrzach urządzono sale wystaw. Jeden z danych pokoi wygląda tak, jakby dawny właściciel opuścił go tylko na chwilę.

W Izbie Tradycji możemy poznać między innymi historię polskiego rybołówstwa, dawnych właścicieli dóbr w Rudzie Malenieckiej, dorobku naukowego profesora Franciszka Staffa. Na terenie gospodarstwa przygotowano także ścieżkę edukacyjną wokół stawów z tablicami informującymi o gatunkach ryb, zwierząt, ptaków, roślin, jakie możemy tu spotkać.

Wróćmy ponownie do czasów II wojny światowej. W roku 1945 na bazie miejscowych stawów utworzono Państwowe Gospodarstwo Rybackie w Rudzie Malenieckiej, które do końca swojego istnienia było najbardziej towarowym i

efektywnym ekonomicznie w okolicy.

Dzięki sąsiedztwu stawów w Rudzie Malenieckiej gospodarka rybacka rozwinęła się także w okolicach Skórnicy, na terenie gminy Fałków. Tam w roku 1945, na bazie już istniejących stawów, utworzono Państwowe Gospodarstwo Rybackie gospodarujące stawami o powierzchni 70 ha.

Czas w okolicach II wojny światowej to także rozkwit gospodarki rybackiej na terenie gminy Radków, gdzie początkowo stawy rybne należały do mieszkającego na tym terenie dziedzica, a później na mocy dekretów uwłaszczeniowych majątkiem zaczął dysponować Skarb Państwa poprzez utworzone Państwowe Gospodarstwo Rybackie z siedzibą w Pawężowie.

Rozkwit gospodarki rybackiej na tym terenie to również druga połowa XX wieku. Wówczas na terenie gmin Ruda Maleniecka i Fałków powstają kolejne stawy rybne oraz profesjonalnie wyposażone magazyny rybackie. Na terenie Gminy Radków, w związku z reorganizacją administracyjną województw, Państwowe Gospodarstwo Rybackie przeniosło swoją siedzibę do Maluszyna i prowadziło działalność na stawach o powierzchni 352 ha. W wyniku prac melioracyjnych i zabiegów mających na celu zatrzymanie procesu obniżania się zwierciadła wód gruntowych na terenie gminy Włoszczowa powstały nowe zbiorniki o charakterze hodowlanym, a stawy należące do Agencji Nieruchomości Rolnych (wcześniej do Państwowego Gospodarstwa Rybackiego we Włoszczowie) dzierżawione są przez osoby prywatne, prowadzące na nich z sukcesem hodowlę ryb. W Seceminie rozpoczęło działalność gospodarstwo rybackie pana Gałązki, który zakupione stawy stara się skutecznie odbudować i zrehabilitować. Działalność rybacka „kwitnie” również na terenie gminy Krasocin, a w gminie Kluczewsko w wyniku zagospodarowania rozlewisk i stawów młyńskich powstały zbiorniki wodne o powierzchni około 16 ha. Kolejne lata to ciągły rozwój i doskonalenie działalności gospodarstw rybackich i kultywowanie związanych z tym tradycji, m.in. przekazywania gospodarstw i wiedzy zdobytej przez lata z pokolenia na pokolenie.

Drugim obszarem chowu i hodowli ryb jest obszar Nagłowice-Oksa.

Chów i hodowla ryb w stawach na tym terenie ma bardzo długą historię. Pierwsze oficjalne zapisy mówiące o chowie ryb w stawach pochodzą z XII i XIII wieku. Rozwój produkcji stawowej ryb wiązał się z umocnieniem na ziemiach polskich religii chrześcijańskiej. Z tego względu gospodarstwa stawowe początkowo powstawały głównie przy klasztorach. Przykładem tego są pozostałości po stawach zlokalizowane wokół Klasztoru Ojców Cystersów w Jędrzejowie. W krótkim czasie hodowla ryb stała się popularna wśród osób świeckich i na trwałe wrosła w krajobraz naszego regionu. Świadczą o tym m.in. utwory Mikołaja Reja z Nagłowic (miejscowość zlokalizowana na terenie ŚRLGD). Można zauważyć, że w jego czasach ogromną rolę przypisywano obecności stawów zarówno ze względów ekonomicznych jak i przyrodniczych. „Złoty okres” polskiego karpiarstwa stawowego przypadał od początku produkcji stawowej do przełomu XVI i XVII wieku. Potem niestety uległ zahamowaniu. Kolejny dobry okres dla produkcji ryb rozpoczyna się od połowy XIX wieku dzięki wprowadzeniu przez Tomasza Dubisza dokarmiania ryb zbożami. W chwili obecnej gospodarstwa stawowe kontynuują wielowiekową tradycję produkcji ryb. Nadal w ogromnej większości gospodarstw podstawowym gatunkiem pozostaje karp. Hodowla prowadzona jest na dobrym poziomie, czego dowodem jest wpisanie na listę Produktów Tradycyjnych 17 listopada 2009 roku „**Karpia z Oksy**”, którego produkcja prowadzona jest na terenie gmin Nagłowice, Oksa, Małogoszcz.

#### • Działalność rybacka

Aktualnie na obszarze LSR funkcjonuje 31 aktywnych gospodarstw rybackich, które zajmują 1391,69 ha powierzchni stawowej (dane uzyskane od właścicieli gospodarstw rybackich).

W gospodarstwach tych zatrudnienie na stałe znajduje 98 osób. Ilość gospodarstw rybackich w poszczególnych gminach przedstawia poniższe zestawienie:

Lp.	Gmina	Gospodarstwa Rybackie	Powierzchnia stawowa w[ha]	Produkcja w [t]
1.	Jędrzejów	1	41,32	38
2	Sędziszów	2	67,66	31
3.	Małogoszcz	2	20	86
4.	Imielno	2	25,00	47
5.	Nagłowice	3	28,00	6
6.	Oksa	5	270,00	237
7.	Słupia Jędrzej.	1	1,00	0
8.	Sobków	2	54,00	20,00
9.	Wodzisław	0	0	0
10	Fałków	2	31,71	16,2
11	Kluczewsko	0	0	0
12	Krasocin	1	33,94	9,7
13	Moskorzew	0	0	0
14	Słupia Konecka	0	0	0
15	Radków	1	249,51	16,4
16	Ruda Maleniecka	5	301,96	60,9
17	Secemin	2	88,69	80,3
18	Włoszczowa	2	178,9	55,6
<b>Razem:</b>		<b>31</b>	<b>1391,69</b>	<b>704,1</b>

Jak wynika z powyższego zestawienia gospodarstwa te produkują w skali roku 704,1 ton ryb i są to w przeważającej ilości karpie, pstrągi, szczupaki, tołpygi i amury. Rynek zbytu to okoliczni mieszkańcy oraz odbiorcy hurtowi z niedalekich aglomeracji miejskich jak: aglomeracja śląska, krakowska i kielecka. Rybacy działający na omawianym obszarze mogą zatem wykorzystać szanse związane z prowadzoną w Polsce promocją konsumpcji ryb oraz umacnianiem się mody na prowadzenie zdrowego stylu życia i stosowanie zrównoważonej diety.

Według danych pozyskanych na podstawie analizy ankiet zebranych na obszarze objętym LSR działalność rybacka jest prowadzona w formie spółki – 2 podmioty, w formie zgłoszenia działalności gospodarczej – 9 podmiotów, pozostałe jako gospodarstwa rolnicze – 20 podmiotów.

Ponadto na obszarze realizacji LSR działają tylko 2 przetwórnice ryb prowadzone przez P. Leszka Stypułę w Oksie i Pana Jacka Pakułę w Chorzewie. Jest to działalność bardzo perspektywiczna i rybacy chcą inwestować w rozwój istniejących i tworzenie nowych punktów przetwórstwa ryb.

Na obszarze ŚRLGD w Wyszynie Fałkowskiej ( Gmina Ruda Maleniecka) istnieje również wylęgarnia ryb prowadzona przez Pana Aleksandra Jerczyńskiego. Jest to nowoczesny ośrodek oddany do użytku w 2007 roku. Cały obiekt oddalony jest od wód otwartych, oparty w całości na wodzie głębinowej, pracujący w systemie recyrkulacyjnym. Obiekt podzielony jest na trzy części: hala inkubacyjna, tarlakowa i podchowowa. Na całość składa się sześć niezależnych układów recyrkulacyjnych.